

KİTAP TANITIMI

Prof. Dr. Süleyman TÜLÜCÜ*

Dr. Hasan Yılmaz, **Semantik Analiz Yönteminin Kur'ân'a Uygulanması**, KURAV (Kur'ân Araştırmaları Vakfı) Yay., Bursa 2007, 229 s.

Bu kitap, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Tefsir Anabilim Dalında, öğrencilerimizden Hasan Yılmaz (Yüksek Lisans Tezi “*Ebu'l-Hasen er-Rummânî ve İcâzu'l-Kur'ân'ı*” (Erzurum 1995) konusunda olup, *EKEV Akademik Dergisi* (Erzurum) ve *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (Erzurum) gibi dergilerde muhtelif yazıları yayınlanmıştır) tarafından hazırlanan ve 2003 yılında Prof. Dr. Şükrü Arslan (Danışman [şu anda emekli öğretim üyesi]), Prof. Dr. Sadık Kılıç ve Doç. (şu anda Prof.) Dr. Talip Özdeş'ten müteşekkil jüri huzurunda savunulan “*Kur'ân Kelime ve İfadelerini Anlamada Kavram Tefsiri ve Semantik Analiz Yöntem*” konulu Doktora Tezinin yeniden gözden geçirilerek yayınlanmış şeklidir. Kitaplaşınca kadar eserde gerekli görülen tashihler ve şekli düzenlemeler de yapılmıştır ki, bu takdire şayandır.

Bu eseri, Bursa'da bir Kur'ân Araştırmaları Vakfı kuruluşu olan KURAV Yayınları 2007 yılında yayın dünyasına kazandırarak, alanı ile ilgili Kur'ân araştırmalarına önemli bir katkıda bulunmuştur. KURAV Yayınlarının şimdiye kadar neşrettiği kitapların dokuzuncu, “Kur'ân Kitaplığı” serisinin ise ikinci sırasında yer almaktadır. Tanıtımını yaptığımız bu eserden önce, KURAV Yayınlarının bu serisinin ilk kitabı olarak, Dr. Veli Kayhan'ın, “*Kur'ân'ı Tefsirde Usûl ve Gerekli İlimler*” (Bursa 2007) başlıklı eseri yayın dünyasına kazandırılmıştır.

Semantik (Anlambilim) konusunda, başta Batı ülkeleri olmak üzere bazı İslâm ülkelerinde ve memleketimizde müteaddit çalışmalar yapılmıştır. Meselâ, Stephen Ullmann'ın *Semantics-an Introduction to the Science of Meaning-* (Basil Blackwell Press, New York 1964) adlı eseri, Batı'da yapılmış önemli çalışmalar arasındadır. Ayrıca, N. Arıklı-T. Tunçdoğanlı-Berke Vardar (*Semantik Akımları*, Yeni İnsan Yay., İstanbul 1969), Teo Grünberg (*Anlam Kavramı Üzerine Bir Deneme*, AÜDTCF Yay.,

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belâgatı Anabilim Dalı.

Ankara 1970), John C. Condon (*Kelimelerin Büyüğü Dünyası-Anlambilim ve İletişim-*, çev. Murat Çiftkaya, 2. baskı, İnsan Yay., İstanbul 1998), Irène Tamba-Mecz (*Anlambilim-La Sémantique-*, çev. Necmettin Sevil, İletişim Yay., İstanbul 1998), Pierre Guiraud (*Anlambilim*, çev. Berke Vardar [3. baskı], Multilingual Yay., İstanbul 1999), F. R. Palmer (*Semantik-Yeni Bir Anlambilim Projesi-*, çev. Ramazan Ertürk, Kitâbiyât [Yay.], Ankara 2001) ve John Wilson (*Dil, Anlam ve Doğruluk*, çev. İbrahim Emiroğlu-Abdullatif Tüzer, Ankara Okulu Yay., Ankara 2002)'in doğrudan konuyla ilgili eserlerinin dilimizde yayınlanması, bu meyanda zikredilmelidir. Doğan Aksan (hatırasına şu armağan kitabı yayınlanmıştır: *Doğan Aksan Armağanı*, yayına haz. Kâmile İmer-Leyla Subaşı Uzun, AÜDTCF Yay., Ankara 1998)'in *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi/Ana Çizgileriyle* (AÜDTCF Yay., Ankara 1971, 1987; bu eserin 1971 baskısının Hikmet Dizdaroğlu tarafından yapılan bir tanıtımı için bk. *Türk Dili*, XXVI/248 (Mayıs 1972), s. 168-171) ve *Anlambilim: Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi* (Engin Yay., Ankara 1998; İstanbul 2006) başlıklı kitapları da, bu konuda ülkemizde yapılmış önemli çalışmalar arasındadır. Yine onun, bu sahada, çeşitli dergilerde, özellikle *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* (TDK Yay., Ankara 1953 vd.) ve *Necati Lugal Armağanı* (TTK Yay., Ankara 1968)'nda çıkan yazılarını zikretmemiz gerekir. Son yıllarda da Nizamettin Uğur *Anlambilim, Sözcüğün Anlam Açılımı* (Doruk Yay., Ankara 2003) konulu bir kitap yayınlamıştır.

Kur'ân semantiği konusunda ise, Japon dilbilimci Toshihiko Izutsu'nun *Kur'ân'da Allah ve İnsan* (çev. Süleyman Ateş, AÜİF Yay., Ankara 1975; bu eserin İngilizce ilk baskısı (*God and Man in the Koran-Semantics of the Koranic Weltanschauung-*, The Keio Institute of Cultural and Linguistic Studies, Tokyo 1964) Yaşar Kutluay (*Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XIV (1966), s. 293-294) ve Muhammed Hamidullah (*İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, IV/3-4 (1971), s. 109-110) tarafından tanıtılmıştır) ve *Kur'ân'da Dinî ve Ahlâkî Kavramlar* (çev. Selâhattin Ayaz, 2. baskı, Pınar Yay., İstanbul 1991; bu eserin ilk baskısının (Pınar Yay., İstanbul, ts.) Süleyman Tülücü tarafından bir tanıtımı için bk. *Türk Dünyası Araştırmaları*, sy. 51 (Aralık 1987), s. 211-214) adlı kitapları zikredilmesi gereken çalışmalardır. Ayrıca bu sahada, kitap ve makale olarak Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Ömer Dumlu, Ömer Özsoy, İsmail Karagöz, H. Mehmet Soysaldı, Yunus Ekin, Ali Galip Gezgin, Mustafa Ünver, Musa Bilgiz, Salih Akdemir, Ömer Müftüoğlu, Esra Gözeler, İsmail Çalışkan, Ömer Kara, Murat Sülün, Faiz Kalın, Bilal Tan, İsmail Yakıt,

Hüseyin Atay, Celal Kırca, Emrullah İşler, Mesut Okumuş gibi araştırmacılar çeşitli çalışmalar gerçekleştirmişlerdir.

Medeniyetlerin oluşmasında kelime ve kavramların çok büyük önemi vardır. Neredeyse sonsuz bir hayal gücüne ve duygu dünyasına sahip olan insanoğlu, bu özelliğini ortaya koyarken sözcüklere ve sözcükler arasındaki nüanslara başvurur. Yüce Allah'ın Hz. Âdem'e lafızları ve bunları nasıl geliştireceğini öğretmesi, insanlığı bu alandaki gelişmesinin de önünü açmıştır. Son ilâhî kitap olan Kur'ân-ı Kerim, sonsuz bir dil mucizesidir. Tam anlamıyla birer söz ustası olan Arap şairlerinin, Kur'ân karşısında susmayı tercih etmesi Kur'ân'ın söz güzelliğinin zirvesinde olduğunu gösteren en önemli delildir. İslâm düşünce ve kültür geleneğinde, ilk üç asır içerisinde dil ilimlerinin katettiği büyük mesafe, İslâm'ın bu alana verdiği önem sebebiyledir. Bu bağlamda İslâm'ın dile ve dil ilimlerine verdiği bu önem aynı zamanda Müslümanların, tarihte güçlü bir medeniyet inşa etmesinde de etkin ve belirleyici olmuştur. Bu anlamda İslâm medeniyeti, bir bakıma "dil/lisan/söz" medeniyetidir.

Bu kitap, kaynağını Grek felsefesi ve düşüncesinden alan Semantik ilminin, Kur'ân kelime ve kavramlarına uygulanabilirliğini test etmeye yönelik olarak hazırlanmış emek mahsulü bir çalışmadır. Hasan Yılmaz kitabında, hem bu ilmi ana ve tali kaynaklarına bağlı olarak tanıtmış hem de bu ilmin, Kur'ân kelime ve kavramlarını doğru bir biçimde anlamlandırırken nasıl bir fonksiyon icra edeceğini göstermeye çalışmıştır. Bu kitabın, Kur'ân Araştırmaları Vakfı'nın ana hedefi olan Kur'ân'ın anlaşılması ve doğru yorumlanması konusuna bir katkı ve açılım sağlayacağı kanaatindeyiz.

Kitabın plân ve muhtevasını da şu şekilde tanıtmak mümkündür: Kitap orta boy büyüklüğündedir. İçindekiler kısmı gayet plânlı ve sadedir. Sistemantik, oldukça kapsamlı, rahat ve kolay anlaşılır bir mahiyet arz etmektedir. Ana başlıklarla alt başlıklar arasında bir ahenk bulunmaktadır. Eser, giriş ve iki ana bölümden oluşmaktadır. "Giriş" kısmına (s. 11-33) biraz çokça yer verilmiş olması dikkat çekmektedir. Bu kısım biraz daha dar tutulabilirdi. Burada "Araştırmanın Konusu ve Önemi", "Araştırmanın Amacı" ve "Araştırmanın Metodu" başlıkları altında bilgi verilmektedir. Bu bağlamda Kur'ân'ın anlaşılmasında, doğru yorumlanmasında kelime, kavram ve ifadelerin önemine, Tefsir Usulünde yöntem meselesine, geleneksel ve çağdaş metotlara, yeni yöntem arayışının gerekliliğine ve kavram tefsirine değinilmektedir.

Araştırmanın birinci ana bölümü ise “Bir Dilbilim Disiplini Olarak Semantik” (s. 35-130) üst başlığına tahsis edilmekte ve Semantik ilmi çeşitli yönleriyle okuyuculara tanıtılmaya çalışılmaktadır. Bu bölümde Dilbilim disiplininin bir alt dalı olan Semantik; dil, tarihsel süreç ve Dilbilim açısından değerlendirilip açıklanmaktadır. Bu bölüm dil, dil bilimleri ve aynı zamanda Arap dili ile ilgilenenler için de çok önemli bilgileri ihtiva etmektedir. Dil, Dilbilim, Etimoloji ve Semantik bilimleri, ana ve tali kaynaklarından hareketle tanıtılmaktadır. Bu bölüm, genelde tasvirî, bilgi verici, izah edici ve tanımlayıcı bir yapıdadır. Bir sosyal bilim disiplini olarak Dilbilim, Dilbilimin çeşitli alt disiplinleri, Etimoloji, Sözcükbilim, Sözlükbilim konularına, Semantiğin tarihi seyrine, kapsam alanı ve çeşitli Semantik akımlara, dilbilimsel, felsefî, genel Semantiğe ve Kur’ân semantiğine, kelime ve cümle semantiğine, anlam daralması, anlam genişlemesi, anlam zenginleşmesi, anlam kayması, anlam sapması veya başka anlama geçiş, aşırı anlamlandırma gibi tarihsel açıdan çeşitli anlam olaylarına ya da anlam değişmelerine yer verilmektedir.

Kitabın ikinci ana bölümünün üst başlığını ise, eserin adıyla paralel olarak “Semantik Analiz Yönteminin Kur’ân’a Uygulanabilirliği” (s. 131-212) konusu oluşturmaktadır. Müellif, bu konuyu Tefsir akademisyenlerinin, dilcilerin, dilbilimcilerin ve anlambilimcilerin nazar-ı dikkatlerine sunarak tartışmaya açmaktadır. Yazar bu bölümde, araştırmanın birinci bölümünde çeşitli boyutlarıyla tanıtımını ve izahını yaptığı teorik olarak dil ve Semantik bilimi veya yöntemi verilerinin, pratik olarak uygulamasını vererek bunun, Kur’ân kelime ve kavramlarını doğru anlamlandırırken, sahih bir biçimde yorumlarken nasıl bir fonksiyon icra edeceğini tartışmaya ve göstermeye çalışmaktadır. Bu bölümün genel yapısı ise, teorik bilgilerin yer aldığı birinci bölüme göre daha pratik, tahlilî, metodolojik, sentezci ve pragmatik bir keyfiyet arz ediyor olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, birinci bölümdeki nazarî bilgi ve izahları yazar, bu bölümde Kur’ân kelime ve kavramlarına uygulamaktadır. Bu bağlamda araştırmacı, örnekleme olarak Kur’ân’daki “hikmet” anahtar kelimesinin ve “takvâ-ittikâ” odak kavramının tefsirlerini ve Semantik analizlerini yapmaktadır. Burada “Semantik Analiz Yöntemi ve Kur’ân’a Uygulama İlkeleri”, “Konulu ve Kavram Tefsiri Metodu”na genişçe yer verilmektedir. Ayrıca, her iki bölüm sonunda da “değerlendirme” başlığı yer almaktadır.

Müteakiben, “Sonuç” (s. 213-217) kısmında araştırmacı, bu çalışmada ulaştığı sonuçları ana hatlarıyla izah etmiş ve bilim dünyasına sunmuştur. Varılan

sonuçlardan hareketle, kavram tefsiri ve Semantik analiz yöntemine ilişkin bazı değerlendirmeler ve önerilerde bulunmuştur.

Bu kitabın "Bibliyografya"sı (s. 219-229) da oldukça zengin olup, tam on bir sayfalık bir yer tutmaktadır. Başta Türkçe olmak üzere, Arapça ve İngilizce olarak telif edilen geleneksel ve çağdaş pek çok esere müracaat edilmiştir. Bu anlamda modern Dilbilimin kurucusu kabul edilen Ferdinand de Saussure olmak üzere, Edward Sapir, John Lyons, John C. Condon, Noam Chomsky, Jean Perrot, Teo Grünberg, Pierre Guiraud, Mario Pei, F. R. Palmer, Walter Porzig, Wilhelm von Humboldt, Ludwig Wittgenstein, Waltraud Bumann, André Martinet, John Wilson, Frederick Ferré, Julien Freund, H. P. Rickman, Irène Tamba-Mecz, Stephen Ullmann, Toshihiko Izutsu gibi tanınmış dilbilimcilere; er-Râgıb el-İsfahânî, Emîn el-Hûlî, Üde Halîl Ebû Üde, İffet Muhammed eş-Şarkâvî, Muhammed İbrâhîm eş-Şerîf gibi bilgin ve dilcilere; ülkemizden de Vural Ülkü, Özcan Başkan, Süheylâ Bayrav, Berke Vardar, Necip Üçok, N. Arıklı, Doğan Aksan, Zeynel Kiran, Hüseyin Sesli, Nermi Uygur, Ömer Naci Soykan ve Ömer Demircan gibi çağdaş dilbilimcilere; ayrıca muasır pek çok Tefsir akademisyenine, kimi yazarlara başvurulduğunu burada ifade etmemiz gerekir. Bu kapsamlı bibliyografyada dil, Dilbilim, Anlambilim, Dil Felsefesi ve Tefsir kaynakları, kitap ve makale olarak, herhangi bir ayırıma gidilmeden, iç içe yer almaktadır.

Sonuç olarak, Hasan Yılmaz'ı bu çalışması dolayısıyla tebrik ediyor; eserini, Kur'ân İlimleri ve Anlambilim alanına katkıda bulunan önemli bir araştırma olarak görüyor; bundan sonra da bu konularda diğer çalışmalarının peyderpey gerçekleşmesini ve yayınlanmasını temenni ediyoruz.